

COL·LOQUI

Joaquim Perramon: Friedman plantejava que la corrupció és inevitable en un sistema polític. S'han de dissenyar el sector públic i els sistemes electorals d'una manera àmplia perquè funcionin millor. No podem acceptar que el sector públic sigui corrupte. La crítica, no sé si l'acceptaria el mateix Keynes. Malgrat que Friedman hagués estat assessor de Pinochet i de Reagan, recordo que Ernest Lluch havia renyat els seus alumnes per no haver llegit Friedman. No hi estic del tot d'acord; penso que, per una qüestió de prioritats, Keynes és d'un nivell intel·lectual molt superior.

Dídac Ramírez: Hi estic d'acord.

Pompeu Casanovas: M'ha agradat molt la teva intervenció. La veig, però, excessivament complexa per a assimilar-la en una hora, ja que has tocat molts temes i importants. Jo els resumiré en dos. En primer lloc, tinc una pregunta que em sembla que és comuna. Com ja sabeu, jo em dedico a la teoria del dret, aplicant algunes coses de la intel·ligència artificial, cada vegada més interdisciplinar. I tu arribes a la filosofia també a través de l'economia o, a l'inrevés, arribes a l'economia a través de la filosofia. No sé sap ben bé quan un fa filosofia, fa teoria del dret o teoria del conflicte, que és una de les últimes coses que faig jo. La primera pregunta seria: a mi, que mai no he arribat a la conclusió si estic fent filosofia, si sóc un proto-filòsof o un proto-teòric del dret, al final, em pregunto coses molt concretes, amb problemes concrets complexos i tiro cap avall; i, per poc que hi tiri, arribo a problemes que han tocat filòsofs clàssics. En el tema de les ontologies, per exemple, que és un tema que he hagut de tractar professionalment a l'hora de fer sistemes d'intel·ligència artificial, que jo no sabia i que vaig haver d'aprendre, de sobte em trobo amb Leibniz. Perquè? Perquè és un dels primers que parla del càlcul i del concepte. Calcular i pensar són la mateixa cosa, i ho anuncia diverses vegades. I em trobo amb un teòric del dret, amb un lògic modal espanyol que ara li acaben de publicar l'obra, que havia estat el fundador de la revista *Teoría*, el qual dedica diversos articles a l'ontologia de Leibniz. En un moment en què no existeixen els ordinadors ni el pensament estructurat als sistemes de l'ordinador, es planteja el tema: el càlcul de la

semàntica. Què vol dir això? Que si el problema és un problema seriós i tu enfoques el problema encara que sigui des d'un vessant pràctic, tirant cap avall, arribes a la filosofia en diferents nivells. Hi ha problemes tractats per Aristòtil, per Descartes, per Leibniz, els grans problemes matemàtics, però també els grans problemes polítics o ètics. Ara ens està passant amb el tema de les emocions. Podria fer un discurs similar al que acabo de fer. Tinc la sensació que la filosofia és massa humil per a fer manifestos, perquè, de veritat, no calen. Et trobes amb els grans problemes per poc que tu et plantegis un problema complex concret. Et trobes amb la filosofia de ple, con s'hi ha trobat tanta gent, independentment d'on vingui. I això és el que a mi, d'alguna forma, al final, em satisfà, perquè no he de fer-me la pregunta recurrent que m'he fet al llarg d'anys: si fas filosofia o no fas filosofia quan fas teoria de la norma o quan estàs fent ontologia jurídica, per exemple. Diferenciaria aquí el que és la publicació del pensament, és a dir, la crisi de l'intel·lectual, que crec que sí que existeix; és a dir, tu pots fer un discurs general, però un discurs general no és necessàriament un discurs abstracte; pot ser un discurs molt simplificador. En tots els temes que tu has tocat, en els dos manifestos expressats, en la primera part del discurs, no em feia la sensació que parlessis de filosofia justament, sinó d'una representació de la filosofia en un nivell més general, però no de problemes de filosofia; no sé si m'explico en la diferència, però és la diferència entre una intel·lectualitat política dirigida al gran públic o una argumentació segurament sense ressò dels mitjans. O els problemes que poden ser plantejats i resolts només en problemes concrets i d'un determinat nivell i que fan forat en especialistes. Són maneres distintes, i no indico la que jo prefereixo. Crec també que hi ha gent que escull més la ploma, més la publicació de la representació de la generalitat, que és una abstracció molt simple, si mirem la importància dels problemes. Això és la primera part per a distingir el que seria l'intel·lectual i el que seria el filòsof. Crec que són dues coses distintes i que segurament Marina parlava més de l'intel·lectual que no pas del filòsof i que és independent que tu hakis fet la carrera de filosofia o d'humanitats. La segona pregunta és una petita inquietud, perquè jo he arribat a l'economia tard; abans he llegit psicologia social o altres branques, probablement per una deformació professional, que no pas economia; però quan he llegit els economistes clàssics,

com la vida de Von Mises o l'última obra de Hayek, *La gran arrogància* (ell va morir polemitzant en una obra sobre l'arrogància socialista, justament), tens la impressió que hi ha diferents tipus de liberals. Així com nosaltres tenim moltes vegades la idea que estem plantejant un problema o un programa econòmic en un període de pau, per exemple, just després de la II Guerra Mundial, em fa la impressió que els grans economistes feien a l'inrevés i consideraven que sempre estaven en un període de carència, en un període de guerra. Per exemple, sabem que tots els estats, a partir de Napoleó, han gastat més o menys el mateix: el cinc per cent del producte interior brut en l'exèrcit, i això no s'ha modificat. És una constant fins als nostres dies. Què vol dir? Vol dir que la guerra intervé com a variable que constitueix l'estructura del comportament de la racionalitat estratègica, per parafrasejar la teoria de Von Mises o de Hayek; és a dir, no són problemes marginals, sinó estructurals. Si aquesta és la perspectiva, la perspectiva liberal és molt humil i, per descomptat, fa volar menys coloms que la perspectiva més socialista. Per tant, a mi em fa molt respecte una persona que s'enfronta, com es van enfrontar amb el problema de la crisi bancària de Weimar, tant Hayek com Von Mises, que és qui va portar la política de Weimar a Àustria, al costat d'Alemanya, després de la I Guerra Mundial –ja m'agradaria veure qui pot solucionar el problema de la inflació en aquestes circumstàncies– i ho van portar fins pràcticament l'any 1929. Per tant, no m'estranya que després s'escandalitzessin tots dos quan sentien que s'havia d'obrir el mercat a altres tipus d'intervencions que eren més polítiques i que eren obertes. Per tant, d'alguna forma, la pregunta que et faig és: no tens la sensació que, fins ara, durant tot el segle xx i probablement el que ara veiem en el segle XXI, hem partit d'un optimisme de base, que les persones que es van haver d'enfrontar realment als grans problemes del segle xx van aprendre a no tenir o no van poder tenir o van reprimir-se elles mateixes de tenir? No sé si la pregunta és formulada d'una manera clara. Aquestes són les dues petites observacions que et faig.

Dídac Ramírez: Començo pel final. Comparteixo el que es desprèn de les teves paraules, i sento un gran respecte per la gent que honestament s'enfronta als problemes. Keynes envia una felicitació a Hayek per la seva obra, que, d'alguna manera, va en contra dels

mateixos postulats keynesians. Tota aquesta gent, en el fons, sap que té raons per a ser humil. Com molt bé has dit, quan has de resoldre problemes, moltes vegades fas allò que pots. Portava aquesta qüestió aquí precisament per suscitar una qüestió semblant a la que tu has suscitat; perquè això remunta a l'època grega, però jo no tinc elements de judici per a fer aquí ara afirmacions, sinó que ho poso com a tema a debatre. Ens podem remuntar a la diferència que hi havia en la concepció de l'economia de Plató i d'Aristòtil. El que passa és que Plató va voler dur a terme el que després es va fer a Siracusa i va fracassar, i es veu que allò va tenir efectes bastant perdurables, perquè els experiments es van acabar. Fins al segle xx, amb la teoria general de Keynes, no hi ha una justificació teòrica com des d'un punt de vista econòmic; no hi ha una justificació teòrica per a les polítiques d'enginyeria social. Evidentment que un plantejament liberal i un plantejament socialdemòcrata tenen molts elements en comú. Ho estem veient cada dia en les polítiques que s'estan fent en els països, independentment de qui guanyi; tenen molts elements en comú, però hi ha diferències. Però jo portava aquí no tant en relació el plantejament purament o prioritàriament econòmic com un plantejament de problematitzar el fet per al filòsof. El filòsof veig que té alguna cosa a dir evidentment fent una cosa que s'ha de dir: voler saber allò de què parlaràs, des de la filosofia, vol dir economia. S'ha de saber el mínim d'economia, d'història de l'economia, per a poder ficar-s'hi; però el filòsof pot dir molt. Perquè finalment hi ha la introducció o no en un grau més gran o no de l'ètica en la solució que un acabi adoptant. I això, avui dia, pot ser que no tingui importància perquè es considera que els valors són endògens, perquè, en el sistema, vénen donats; per tant, avui en dia, potser això cada vegada té menys importància, però en continua tenint. Per què dic que el filòsof pot intervenir-hi? I ara ho lligo amb la primera pregunta que feies, i ho voldria respondre, no sé si indirectament, amb un exemple que m'he deixat: Bart Kosco és un dels defensors actuals del pensament borrós, de la lògica *fuzzy*. Kosco és enginyer electrònic, matemàtic, economista i filòsof. I diu que la filosofia serveix en el moment que menys t'ho penses. Ell tenia un problema molt tècnic d'aplicació de xarxes neuronals en la construcció d'un mapa cognitiu borrós per a resoldre el problema de la corrupció en un país sud-americà. I resulta que no se'n sortia. Se'n va anar en un desert amb un col·lega

i diu que després d'una nit sense dormir, tot el temps discutint, l'endemà ho va veure tot clar. Com? Perquè li va venir al cap Hume. I, a través de Hume, va trobar la solució clau: relació de causa-efecte, etc. Coneixements de filosofia, quan són útils i profitosos? Fora de l'àmbit acadèmic? Quan? Quan és profitosa la filosofia? Quan t'enfrontes amb problemes. El que jo vinc a dir és que la filosofia pot ser útil, ha de ser útil i profitosa, enfrontant-se als problemes actuals. I et diré més: per a mi, no té importància la distinció nominal entre si és filosofia o no és filosofia. Tant és. Al final, el que veus és això: Kosco resolva un problema, però no ficant-se el vestit de filòsof; no, ell estava amb el seu vestit i troba la solució apel·lant, fent una barreja de tot plegat. Es comentava la crisi de l'intel·lectual, però és un altre tema; diré, però, que en aquests moments és gravíssima, ja que gira l'esquena als problemes que hi ha al seu voltant, i, per això, he fet esment de Georges Steiner.

Antoni Bosch - Veciana: En el tema de tractar economia i filosofia, particularment, en aquests títols, normalment, el que em fa problema és la «i». I en aquest cas el que em fa problema no és la i, sinó l'economia i la filosofia. Són dos temes que Plató sabia i es va clavar la patacada a Siracusa. Malgrat tot, i per molt que es resolgui bé què és filosofia i què és economia, hi ha alguna cosa que s'escapa. Hi ha el problema de la «i». És molt greu entendre'ns en què significa economia de debò, en els nivells que heu parlat. En el sentit que sigui o en la qüestió intel·lectual o amb Steiner. De vegades penso que és molt complicat tot això i que s'escapa. Això de la mà invisible, o no és invisible o no hi ha mà. Em sembla que és un tema molt greu. La segona cosa que vull dir és aquest tema on cal abocar-hi reflexió i pensament profund, que és el de l'economicisme: des del nostre àmbit de la ponència és si ja no cal l'ètica perquè l'economicisme sol ja va. És una tesi que és a l'interior del mateix economicisme. No ens cal l'ètica perquè les lleis pròpies ja dirigeixen bé; dic la mà invisible més moderna, i en això hi estic radicalment en contra. És un parany. Aquí la reflexió filosòfica hi ha d'entrar del tot. És una reflexió que topa amb dos àmbits molt difícils: tant per a l'economista la filosofia com per al filòsof l'economia; i això, quan ho lliguem, és dramàtic: és Siracusa. I Siracusa és Siracusa: no és un exemple perquè sí. Malgrat tot,

estic completament d'acord amb el que heu dit i amb aquest final: hem d'abocar esforços en l'economicisme: esforços crítics de racionalitat, seriosament. El ben viure és una qüestió que passa per damunt de fórmules que són una certa idealització de la llibertat.

Dídac Ramírez: Per a anar més enllà de la lletra. Hem parlat d' Adam Smith: ha estat citat i esmentat com a pare del liberalisme. Ha estat la mà invisible. Ell feia referència a un frase que s'ha fet famosa amb una cosa fora de context. Allò feia referència a un àmbit molt concret, però no a l'àmbit en el qual s'ha volgut generalitzar, i qui ha fet justícia a aquest error d' Adam Smith és un economista de renom, Amartya Sen, que precisament està dedicant tots els esforços com a economista per introduir els valors ètics en les polítiques econòmiques, perquè està parlant de la pobresa i dels pobres, dels malalts, etc. Aleshores, aquí, jo hi veig la funció del filòsof. Als economistes els és difícil parlar de valors i acaben fent-ho d'una manera incòmoda. Abans el Dr. Joaquim Perramon: Friedman i Keynes. Aquest darrer és d'una talla intel·lectual superior a la de Friedman. Aquest es mou en l'àmbit en què es mou, i l'enginyeren el seu, i cadascú fa el que pot. El filòsof pot dir molt, però, insisteixo, seriosament.

Pompeu Casanovas: Amartya Sen no fa això tot sol, sinó que ho fa amb una filòsofa hel·lenista, Marta, que és qui li ensenya tots els temes de compassió, perdó i com s'actualitzen els valors. Potser podríem introduir un nou tema: el de l'equip. Jo ja no podria treballar sol. I no crec que els filòsofs avui en dia s'hagin d'enfrontar sols als problemes, que són molt complexos: necessitem enginyers, economistes, diferents tipus de saber. Potser el filòsof és el més preparat, perquè, com que no sap res, és el més flexible: pot absorbir de tots i pot construir noves coses i, especialment, ponts. És un error dir que el filòsof sap moltes coses; segurament no sap gairebé res, però justament això és el seu avantatge. Els altres saben molt d'una sola cosa.

Dídac Ramírez: El filòsof, com deia Francesc Fortuny és qui sap dir «no».